

карбувалася мідна денга, яка в 1849-1867 рр. мала назву «денежка», а далі – ½ копійки. На території Глухівщини відомі знахідки монет «денга» 1731, 1738, 1798 рр.

Отже, знахідки російських монет на теренах Глухівщини мають велике значення для сучасної історичної та нумізматичної науки, адже дають можливість виявити економічні зв'язки означеного регіону з іноземними державами у конкретний історичний період. Об'єктивний аналіз грошового обігу переконливо доводить, що на території нашого краю у період Гетьманщини (1648-1764 рр.), коли гетьмани не змогли увести до обігу національну валюту, зростає кількість російських срібних та мідних монет (денга, полтина, копійка, рубль). Це був результат політики щодо обмеження прав Гетьманщини та втягнення її економіки в загальноросійський ринок з боку російських царів Олексія Михайловича (1645-1676) та Петра I (1682-1725).

Посилання

1. Козубовський Г.А. Проблема карбування власної монети в Україні в XVII ст. / Г.А. Козубовський // Магістеріум. Вип. 6. Археологічні студії. – К.: Стілоос, 2001. – С. 38-44.
2. Степанков В.С. Гетьманство Івана Виговського: соціально-політична боротьба і проблема державного будівництва (серпень 1657 – вересень 1659) / В.С. Степанков // Середньовічна Україна [Вип. 1]. – К., 1994. – С. 104.
3. Бакалець О. Фінансова політика, грошовий обіг Гетьманщини та Поділля в XVII – XVIII ст. (за письмовими та скарбовими джерелами): історическая литература / О.А. Бакалець. – Бар: РВВ БГПК, 2005. – 93 с.: іл, таб.
4. Олійник В.І. Монетний скарб першої половини XVII ст. / В.І. Олійник // Тези доповідей VI Подільської історико-краєзнавчої конференції (секція археології). – Кам'янець-Подільський, 1985. – С.81-82.
5. Белашов В.І. Глухів – столиця Гетьманщини (До «Глухівського періоду» історії України (1708-1782рр.). / В.І. Белашов. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – С. 22.
6. Зварич В.В. Нумізматичний словник / В.В. Зварич. – Львів, 1997. – 147 с., з іл.
7. Король К.Ю. (укладач). Історія України. Документи і матеріали. З літопису Григорія Граб'янки / К.Ю. Король. – К., 2001. – С.147 – 148.
8. Ханенко М. Дневник генерального харужаго Миколая Ханенка 1727-1753г. / М. Ханенко. – К., 1884. – С. 3.
9. Деркач А.Л. Глухів – гетьманська столиця / А.Л. Деркач. – К., 2000. – 176 с., з іл.
10. Маркович Я. Дневник генерального подскарбья Якова Марковича / Я. Маркович (1717 – 1767г.). – К., 1893. – С. 60.

Армен А.Э. Русские монеты в денежном обращении Глуховщины

В статье рассматривается вопрос распространения российской монеты на рынке Глуховщины. Анализ денежного обращения убедительно доказывает, что на территории нашего края в период Гетманщины (1648 – 1764 гг.), когда гетманы не смогли ввести в обращение национальную валюту, на рынке растет количество российских серебряных и медных монет.

Ключевые слова: нумизматика, монета, Глинский клад, мордовка, алтын, копейка, рубль, полтина, денга, полушка.

Armen A.E. Russian coin in Hlukhivschina money circulation

This article examines the spread of Russian coin on Hlukhivschina market. The monetary analysis of this stage proves that the territory of our country during Hetman period (1648 – 1764 years.), when hetman (the ruler) was unable to enter the circulation of currency, there was a growing numbering of Russian silver and copper coins.

Key words: numismatics, coin, Hlynski's treasure, altyn, deng, poltyna, penny, ruble, polushka.

29.03.2011 р.

УДК 94(477.908):392.3

А.П. Гриценко

РОДИНА САВИЧІВ - НАТХНЕННИКИ СІВЕРЩИНИ

Стаття привчена ролі старшинської родини Савичів в українській історії, а також впливу державних посад на позиціонування в офіційній ієрархії влади та вимушеної опозиції.

Автор статті аналізує роль діяльності генерального писаря Семена Савича та його нащадків в розвитку політичного життя та української культури XVIII ст.

Ключові слова: Семен Савич, старшинська родина, державна посада, генеральний писар.

Поряд із вивченням загальних тенденцій в історії України, останнім часом все більшого значення набуває дослідження регіональної історії через призму діяльності історичних осіб. Ще більше це стає важливим з політичної, економічної та культурної точки зору, коли йде розмова про цілий рід. В цьому контексті велике значення має дослідження української історії XVIII ст., який увійшов в історіографію під іменем «Глухівський період в історії України». Безперечно, козацько-старшинський рід Савичів може бути прикладом нового життя державних діячів Гетьманщини в означений час.

Початком формування історіографії щодо життєпису козацько-старшинських родів XVIII ст. можна вважати початок XIX ст. – час, коли світ побачили перші публікації істориків О. Лазаревського, В. Модзалевського, М. Грушевського. Саме їх зусиллями формувалися основні напрями дослідження козацької старшини. Однак О. Лазаревський зосередив увагу лише на найбільш відомих козацько-старшинського родинах [31, 46, 158]. Розпочаті родовідні пошуки знайшли продовження у працях неперевершеного генеалога козацької старшини В. Модзалевського. Серед багатьох представників генеральної старшини він у своїх працях уточнив період перебування на урядах Сави Прокоповича – батька Семена Савича, представив герб їх родини (1687-1700) [34, 158].

В дослідженні означеної теми першочергове значення мають праці нового покоління дослідників. Серед них – О. Апанович [2; 2-4, 39-40], Г. Швидько [50, 14-17, 20-25], В. Сергійчук [42, 85-93].

Зрештою, незважаючи на досить велику кількість наукових праць з історії козацької старшини і наявних джерел, історія родини Савичів залишається малодослідженою. Тому на енергійні зусилля дослідників чекають пошуки родоvodu козацьких старшин Савичів і скрупульозні генеалогічні розписи. В цьому ряду стоїть і наша праця. Утім, кілька поколінь істориків, чії імена і персональний внесок зазначено вище, не беручи до уваги певні вади, заклали міцний підмурок, опершись на який можливо створити комплексне дослідження козацько-старшинського роду Савичів.

Родоначальником цього роду став Сава Прокопович (? – 1701) [53, 34]. В 1669 році він як воронезький сотник виходить на загальнодержавну арену – бере участь в укладенні Глухівських статей. Його роль оцінюють, і він в цьому ж році їде з посольством від гетьмана Дем'яна Многогрішного до Москви [41, 623].

У 1672 р. до влади приходять гетьман Іван Самойлович, який вводить перспективного діяча до свого уряду. Чотири роки, до 1676 р., Сава обіймає одну з найвищих посад Гетьманщини – Генерального писаря. Але згодом з невідомих причин гетьман відсторонює його від влади. У 1687 р. С. Прокопович спільно з групою генеральних старшин (С. Солониною, А. Гамалією, Я. Лизогубом та С. Забілою) під час невдалого Кримського походу організовує змову проти гетьмана І. Самойловича.

В свою чергу новий гетьман Іван Мазепа вводить Саву Прокоповича до складу Генеральної старшини [45, 78]. Посаду Генерального судді він обіймав упродовж 13 років, аж до хвороби.

Важливу справу батька гідно продовжив його син Семен (Симеон) Савич. Він отримує прізвище від імені свого знаменитого батька Сави і вже іменується, відповідно, Савичем. У 1701 р. Семена, незадовго до батькової смерті, обирають писарем Генерального військового суду [37, 705]. Він пропрацював на цій посаді 5 років, до 1706 р., а вже в 1709 р. увійшов до уряду Івана Скоропадського генеральним писарем разом з іншими сімома генеральними старшинами.

Генеральний писар був другим по порядку і найвпливовішим членом ради старшини – Гетьманської або Генеральної військової канцелярії. Він офіційно керував Генеральною (або, як тоді писали, Снеральною) Військовою гетьманською канцелярією, вів дипломатичні зносини, листування. Іноземці, як правило, називали генерального писаря канцлером [9, 227]. Йому відписувалась найбільша рангова маєтність на 400 дворів [1, 170]. Всі урядовці, що займали посаду генерального писаря, з військовою канцелярією передавали ці маєтності за правилами, що діяли з «давніх малоросійських порядків» [10, 26]. Крім того, генеральний писар отримував 1 000 польських золотих на рік [6, 20].

Ознаками влади генерального писаря були печатка

і каламар. Через його руки проходили всі найважливіші державні акти: гетьманські універсали, відносини з царським урядом чи іноземними державами [13, 347]. Звичайно ж Савич не міг не скористатися можливістю підтвердити своє право на володіння с. Слоутом у самого царя. Згідно з положенням Глухівських статей 1669 р., «російський цар продовжував наділяти дворянство за заслуги по чолобитних гетьмана і старшини, а також грамотами на млини і села, дані гетьманом і старшиною за військові заслуги» [6, 20]. Більш того, в нашому випадку зробити це було обов'язково. У 1712 р. лівобережний гетьман Іван Скоропадський віддав Слоут у володіння генеральному писарю Семену Савичу [31, 498], але з цього року гетьману вже заборонялось роздавати рангові землі козацькій старшині [4, 422].

З січня по серпень 1718 р. у Москві та Петербурзі перебувала велика українська делегація в складі Івана Скоропадського, Семена Савича та інших урядовців, 200 козаків гетьманської варті. Головною метою поїздки стало весілля гетьманової доньки Уляни з сином царевого улюбленця П. Толстого – Петром. Крім цього було вирішено ряд інших питань. Зокрема, 21 травня 1718 р. імператор Росії Петро I царською жалуваною грамотою дарує гетьману великі маєтності у довічну власність [11, 50] і затверджує передачу Слоута Семену Савичу [31, 498]. Це було фамільне, точніше родове володіння, що передавалось з покоління в покоління.

Савичі належали до найвпливовіших людей Гетьманщини. Семена Савича в липні 1722 р. пере-призначають Генеральним писарем в уряді наказного гетьмана Павла Полуботка. Це стає зрозумілим з огляду на те, що він був одружений з сестрою Павла Леонідовича Уляною [52, 272]. До речі, на його доньці Олені був одружений не менш відомий уродженець нашого краю, малоросійський генеральний підскарбій Яків Андрійович Маркович [45, 76]. Він перетворив с. Сваркове в осередок культури.

Колонізаторська політика Петра I не терпіла будь-якої самостійності. В 1721 р. Російська держава проголошується імперією [43, 179]. Замість гетьманського правління в травні 1722 р. у Глухові з'являється перша Малоросійська колегія з метою захисту населення українців від «неправового суду, утисків козацької старшини і великих не порядків в генеральній канцелярії» [6, 41].

3 серпня 1723 р. керманичі України гетьман Павло Полуботок, генеральний писар Семен Савич та генеральний суддя Іван Чарниш залишили свої уряди і направились до Санкт-Петербургу клопотатися перед царем щодо виборів нового гетьмана. Розгніваний наполегливістю українців, Петро I наказав у вересні 1723 р. судити їх Таємною Канцелярією, звинувативши у державній зраді. Феофан Прокопович, що був тоді псковським єпископом, доповідав царю, що чернігівський

полковник Павло Полуботок зустрічався з Пилипом Орликом [25, 328].

10 листопада 1723 р. п'ятнадцять козацьких старшин на чолі з наказним гетьманом були заточені в колодки і відправлені до Петропавлівської фортеці. Залишились на волі тільки їх служники, у тому числі семеро людей Семена Савича [26, 417].

Відомий український історик М. Аркас вважає це безпрецедентним кроком російського імператора, адже були ув'язнені перші політичні в'язні в новій російській столиці. Павло Полуботок, не витерпівши страждань, помер 18 грудня 1723 р. [3, 308]. Імператор, який особисто допитував наказного гетьмана, пережив його лише на 40 днів. Після смерті Петра I (28 січня 1725 р.) на чолі Російської держави стала його дружина імператриця Катерина I Олексіївна. Одним із перших своїх указів від 4 лютого 1725 р. вона звільняє українських арештантів з в'язниці.

Моральні стреси, фізичні страждання вплинули на здоров'я Семена Савича. Навесні 1725 р. він помер. Похований в Невському монастирі [4, 434]. Його дружина була похована в Глухові в родовому склепі на кладовищі біля Михайлівської церкви, яка, на жаль, не збереглась. Тут також ховали інших представників родини Савичів: генерального осавула Я. Жураховського, онуку наказного гетьмана Павла Полуботка Уляну Полуботок [6, 112].

У 1999 р. під час проведення нагляду за земляними роботами археологом Ю. Коваленком по пров. Поштовому були виявлені залишки близько двох десятків поховань козацького кладовища XVIII ст. біля Михайлівської церкви [24, 20]. Відомо, що ця мурована церква стояла на розі сучасних пров. Радянського і Поштового і перетинала останній за 50 м від вул. Ушинського у західному напрямку [46, 32]. Збудована в 1692-1693 рр. артілью Матвія Єфимова на місці першої в Глухові дерев'яної церкви на честь Архангела Михаїла, вона проіснувала менше століття, адже сильно постраждала від великої пожежі 1784 р. [15, 277]. У 1791 р. Катерина II наказала «розібрати в Глухові Михайлівську церкву та Успенський собор дівочого монастиря, а матеріялы от церквей употребить в пользу Глуховского Троицкого собора» [46, 41], хоча за християнською традицією на місці вітваря розібраного православного храму встановлювався пам'ятний хрест з огорожею або зводилась каплиця [21, 8]. У XIX ст. були зруйновані численні родинні склепи церковного кладовища [6, 123].

Після визволення українських старшин з в'язниці Катерина I відмінила указ свого чоловіка про конфіскацію їх всього рухомого і нерухомого майна [15, 288]. Саме в таких умовах можна було виконати наказ імператриці про будівництво будинків в Петербурзі своїм коштом [4, 434].

Після річного поневір'яння дружині та сину Семена Савича в лютому 1725 р. було повернуто їх законне

майно, включаючи і право володіння Слоутом. Відтак по смерті генерального писаря село разом з іншими маєтностями переходить у власність його сина, Федора Семеновича. А статки та маєтки були дійсно великими. Підканцеляристом Яковом Смоляниновим та регістратором Іваном Ламакіним на виконання імператорського наказу Катерини I від 3 грудня 1725 р. було проведено величезну роботу по опису «коликое число в городе Батурине до разорения ево было дворов, фолварков, мелниц і протчи угодей...». Згідно цих даних генеральний писар Семен Савич станом на 1723 р. мав у Батурині «курянщиков можных грунтовых¹ – 13 душ; гетманских подданных мелников, которые имеют у себя по собственному своему камню² – 6 душ; процентыантов; ³ – 4 души» [5, 67, 69]. Чи мав такі статки Федір – невідомо. Після опали, в яку потрапив його батько разом з іншими старшинами, мріяти про вдалу кар'єру вже не приходилось.

Федір Савич мав звання бунчукового товариша [16, 298]. Згідно з «Ступеневим малоросійських воїнських по званню чинів порядок за гетьманом» люди з таким званням мали п'ятий ступеневий чин, хоча в розумінні військового правління він ставав дев'ятим [8, 62-63].

Військові канцеляристи були, насамперед, юристами. «Вони не могли недооцінювати конституційних справ, – вважає Омелян Пріцак, – і не розуміти, що головним для тогочасної Малоросійської держави було впорядкування законодавства» [39, 64]. Серед тих хто розробляв у 1728-1743 рр. правовий кодекс «Права, за якими судиться Малоросійський народ», був Федір Савич. Влітку 1729 р. канцеляристи, переїжджаючи із села в село, з'ясували, коли вони були засновані та кому належали. Зібраний матеріал увійшов до полкових книг Генерального слідства про маєтності. В січні 1731 р. такі книги з усієї Лівобережної України звели до Глухова. Маєтності поділялись на шість розрядів: старшинські, одержані за заслуги, по грамотах і універсалах, ратушні, вільні, сумнівні та монастирські [23, 188].

Федір Савич мав сина, якого також нарік Федором, що уславив себе як архітектор. Федір Федорович був одружений на дочці генерального осавула Якова Якубовича [29, 2]. Своїм вчителем вважав Андрія Васильовича Квасова, що сформував першу українську школу архітектури. Ф. Савич навчався в ній у 1766 р. [44, 4]. Першим його творінням, правда в співавторстві зі своїм учителем та М. Мостипановим, став величний Троїцький собор в Глухові. На жаль, його знищила радянська номенклатура. Наразі на його місці знаходиться

1. *курянщики можные грунтовые* – козаки, особисті слуги козацької старшини, звільнені від несення військової служби;

2. *свои камни* – жорна у млині;

3. *процентыанты* – вихідці з різних верств, які переходили у підданство до козацької старшини за умов їх звільнення від державних податків, іноді вони відбували військову службу;

глухівський автовокзал та чотирьохповерховий будинок по вул. Терещенків.

Трагічною була й історія його будівництва. Договір на будівництво було підписано ще в 1720 р., але зводити почали через 24 роки. У 1748 р. в пожежі погоріли всі дерев'яні риштування та кріплення. Через це аркади й склепіння впали на підлогу. У 1759 р. при зведенні куполів на собор впала дзвіниця і розколола його навпіл [5, 111]. У 1765 р. вже при П.О. Румянцеві-Задунайському А. Квасов визначив потрібну кількість матеріалів на завершення робіт. Наприкінці 1772 р. архітектор захворів і через деякий час помер. Керувати будівництвом Троїцького собору призначили Ф. Савича [46, 40], але воно все одно рухалося повільними темпами. Багато втрат принесла друга велика пожежа 1784 року. Доля розпорядилась так, що Федору Федоровичу довелося докласти своїх рук до руйнування Михайлівської церкви, на цвинтарі якої були поховані його бабуся та близькі родичі. Цегла з родової усипальниці Савичів пішла на добудову Троїцького собору [6, 111].

Довгобуду XVIII ст. не судилося мати довголіття. Висока чотирьохярусна дзвіниця була знесена ще при першій хвилі боротьби з релігією в 1930 р. Собор простояв трохи більше. В червні 1962 р. величну споруду підірвали вибухівкою [20, 79]. За обмірами В. Мойсеєнка та Н. Новаківської, що проводилися у 1950 р., розміри Троїцького собору становили 25 x 35 м, висота – 36 м. Він мав масивні стіни завтовшки 2,3 м [46, 42].

Федір Савич брав участь у розробці проекту і сам безпосередньо у 1766 р. керував внутрішнім оформленням будинку другої Малоросійської колегії – службової резиденції генерал-губернатора Румянцева. Двоповерховий корпус колегії, П-подібний у плані, з триповерховою центральною частиною, складався з 250 кімнат. Опоряджувальні роботи тривали до 1782 р. [9, 261]. Центральна частина будинку сягала довжини 113 м, що навіть трохи більше довжини сучасної глухівської «стометрівки» де він і був розташований [6, 68].

Савичі мали свій родовий герб, затверджений у 1797 р. маніфестом Павла I «Про впорядкування та видання Загального гербовника дворянських родів» [34, XXIV]. Оформлення герба традиційне: на щиті, який має голубе поле, зображено срібний хрест, під ним – золотий місяць рогом вверх; знизу зложені навхрест срібна шабля і стріла гострим кінцем вниз; щит увінчаний дворянським шоломом і короною, на поверхні якої видна в латах рука з шаблею; наміт на щиті голубий, підкладений сріблом.

Подібне зображення мала й печатка Савичів. Крім нашоломника, в якому знаходились три страусових перини, навколо були вигравірувані букви: ССПВЕЦПВЗЕ, що означало: «Семень Савичь, писар войска Его Царскаго Пресвѣтлаго Величества Запорожскаго Енеральний» [34, 158].

Герб Савичів

У Слоуті, переданому у володіння Савичів, знаходились другі по величині на Чернігівщині ставки: «... довжина 500 (1 км 66,8 м), ширина 250 сажень⁴ (533,4 м), а глибина 8 аршинів⁵ (5, 7 м)» [32, 48]. Однак, те що було чи не найбільшою гордістю села, стало для його жителів справжнім лихом. О. Лазаревський, вказує, що «...Савич захватил все слоутские озера и издевался над казаками» [31, 498].

У 1754 р. Ф. Савич звернувся до Генеральної канцелярії зі скаргою на козаків щодо захоплення одного з ставків, стверджуючи, що дідівська грамота 1718 р. надає право на володіння і цим ставком. Канцелярія ухвалила⁶ рішення, у якому вимагалось надіслати в сотенну канцелярію ордер і «если так есть, как проситель показывает, то казакам слоутским запретить ловить рыбу в том озере» [31, 498].

Після того, як Савичі подарували тодішньому глухівському сотнику О. Туранському буланого коня за 20 крб., сотенна канцелярія без розслідування правильності скарги надіслала до Слоута свого посланця для взяття від козаків відповідної підписки. Він «не призывая козаков, снял с принуждения подписку с атамана тогда бывшего Говоруна, и на той подписке дячку велел подписаться за козаков, про которую подписку они, козаки, и до сего не ведали и ловлю рыбы беспрепятственно имели» [31, 498]. У разі відмови Якубович (тесть Ф. Савича) погрожував бити Говоруна «серед мосту в Глухове киями». Це зобов'язання протягом 15 років зберігалось

4. 1 сажень (3 аршини, 7 футів, 100 соток) = 2,1336 м;

5. 1 аршин = 4 четверті = 16 вершків = 28 дюймів = 711,2 мм = 71,1 см;

6. Необхідно зазначити, що до складу канцелярії входив генеральний осавул Якубович, який був тестем Федора Савича.

Троїцький собор у Глухові. Поч. XX ст.

в таємниці від козаків [28, 2].

Відомо, що упродовж 1765-1769 рр. проводився Генеральний або Румянцевський опис населення і господарства з метою упровадження нового підвищеного державного оподаткування [23, 189]. Спеціальні комісії переписували населення, їх майно та землю. Підтвердженням на володіння землею, лісами та озерами служили лише письмові документи. Саме такі папери, за рішенням комісії, були в наявності у Савичів. Після завершення опису з 1769 р. Федір Федорович Савич заборонив козакам рубати ліс, косити сіно [31, 498], користуватися вже всіма слоутськими ставками, віднімаючи у них човни, сіті та неводи. Козаки направили скаргу до Земського суду, але той, присудив «ловлю риби козакам зовсім заборонити» [29, 2].

Автор статті віднайшов «Скаргу козаків на рішення Глухівського земського суду», подану в 1771 р. до Генерального суду. У ній зазначалося: «1. Суду земському довольно из дела видеть было можно стародавнее наше теми озёрами владение по ссылке нашей на старожилон; 2. Равно по делу и сие видеть можно было, что представленная к делу подписка незаконная, взята с принуждения и при этом за одно только озеро после подачи Савичем в 1754 году в Генеральную канцелярию доношения, когда бывшего в то время слоутским атаманом Говоруна тесть Савича, Якубович, призвал к себе, угрожая в противном случае бить среди мосту в Глухове киями; 3. Не обратил внимания суд и на то обстоятельство, что Савич первоначально искал за одно только озеро, а теперь домогается уже всех озер» [29, 2]. Але дошукатись правди проти впливового Савича козаки не змогли.

У 1773 р. Савичі з незрозумілих причин продають значну частину Слоута переяславському полковнику Григорію Іваненку [31, 498]. Можна припустити, що це стало результатом репресивної політики російської імператриці Катерини II та президента Малоросійської колегії Румянцева. За імператорським наказом, виданим 3 вересня 1768 р.,

священника Савича, що жив у Глухові, велено було відправити до київського митрополита Арсенія і там посадити в монастир [47, 3]. Його вина полягала в тому, що він не доніс на сотенного осавула Матвія Новика, котрий під час їх бесіди в глухівському шинку пані Полуботчихи говорив крамольні слова про відновлення гетьманства і повстання козаків проти існуючого ладу. А ось їх співрозмовник – дячок Гаврило Чепелев все передав слово в слово самому генерал-губернатору Малоросії, за що отримав від цариці щедру нагороду. Тож тепер Савичам, напевно, довелось шукати грошей. Продаж великого села, яким був Слоут, міг покращити це становище.

Наприкінці XVIII ст. в селі налічувалось 167 дворів, в яких проживало лише 266 осіб. Така незначна кількість жителів пояснюється і тим, що незадовго до цього в 1770-1771 рр. нашим краєм прокотилась епідемія чуми [9, 38]. О. Лазаревський зазначав, що найбільше володіння в селі належало Г. Іваненку: «Кз. А. гр. 25, уб. 75 и подсос. 6 дв. Б – 120 дв. 188 х и бз. 2» (стільки придбав). Крім цього він мав ще «33 дв. 41 х. и бзд 3 х.». Савичі на той час, хоча і зменшили свої статки, але все ж таки залишилися впливовими особами.

Мав володіння в Слоуті і глухівський сотник Славинський (Славський) (два двори та дві хати). Декілька дворів та хат належали генеральній артилерії, зокрема «11 дв. 14 х. и бзд 1 х роз-вы 1 дв. 1 х. 5 х» [31, 498].

Безперечно, родина Савичів залишила помітний слід не лише в історії нашого краю, а і всієї Лівобережної України XVIII ст. Розвиток Російської імперії не терпів можливості автономії українських земель, та все ж, не дивлячись на перебування в опозиції до тодішньої імперської влади, Савичі зуміли зберегти собі звання та маєтності.

Посилання

1. Антонович В. Про козацькі часи на Україні. – К.: Дніпро, 1991.
2. Апанович О.М. Українсько-російський договір 1654 р.: Міфи і реальність. – К.: Варта, 1994.
3. Аркас М. Історія України-Русі. 3 факс. вид. – К.: Вища школа, 1993.
4. Бантыш-Каменский Д.Н. История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетманства. – К.: Час, 1993.
5. Батурич у першій чверті XVIII століття // Сівєрянський літопис. – 1995. – № 1.
6. Белашов В.І. Глухів – столиця Гетьманської і Лівобережної України (до «Глухівського періоду» історії України (1708-1782 рр.): посібник для учбової і наукової роботи студентів та учнів середніх шкіл. – Глухів, 1996.
7. Белашов В.И. Глухов – забытая столица гетманской Украины. – К., 1992.
8. Белашов В.І. Неопубліковані літописи «Глухівського періоду» історії України (1708 – 1782 рр.) // Збереження історико-культурних надбань Сівєрщини: Матеріали третьої науково-практичної конференції. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2004.
9. Вечерський В.В. Гетьманські столиці України. – К., 2008.
10. Діаріуш, або журнал, тобто щоденна записка okazій та

церемоній, що трапляються при дворі ясновельможного його милості пана Іоанна Скоропадського, військ пресвітлої його імператорської величності Запорозьких обох боків Дніпра гетьмана, також і в канцелярії військової відправлених справ, початий у 1722 році й закінчений у тому-таки році після смерті й поховання згаданого вже гетьмана, ясновельможного Іоанна Скоропадського, в місяці липні військової канцелярії старшим канцеляристом МИКОЛОЮ ХАНЕНКОМ /Пер. В. Шевчука // Київська старовина. – 1994. – № 1 (січень – лютий).

11. Деркач А. Глухів – гетьманська столиця. – К.: Павлим, 2000.

12. Дневные записки Малороссийского подскарбия генерального Якова Маркевича. – Москва, 1859. – Том 2.

13. Дорошенко Д. Нарис історії України. – Львів: Світ, 1991.

14. Єпик Л.І. Гамаліївський Харлампіївський монастир: довично ув'язнений // Збереження історико-культурних надбань Сіверщини. – Глухів, 2004.

15. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. Книга VII. – Чернигов, 1873.

16. Істину встановлює суд історії. Збірник на пошану Ф.П. Шевченка. – Т. 2. Наукові студії / Відповідальний ред. В. Смолій. – К., 2004.

17. Історія Русів / Пер. І. Драча. – К.: Радянський письменник, 1991.

18. Задко В.П. Історична спадщина Глухівщини // Збереження історико-культурних надбань Сіверщини. – Глухів, 2004.

19. Задко В. Слоут: історичний екскурс // Соборний майдан. – 2004. – № 2.

20. Звагельський В.Б. Глухівський Троїцький Собор // Сумський календар 97. Науково-популярне видання / Під загальною редакцією В.О. Садівничого. – С.: Собор, 1996.

21. Лавка Г.М. Кременщина – оазис Донбасса: історико-краєведческий очерк. – Рубежное, 1993.

22. Книга Пам'яті Сумської області: В 3 томах. – Т. II. Зруйновані храми Сумщини. Мартиролог втрачених святинь / Автор-упорядник О.М. Корнієнко – Суми: Видавництво «Ярославна», 2007.

23. Коваленко О.П. Сіверщина від давнини до сьогодення. Історичні нариси. – Суми: ЗАТ «Іса-Інтерпапір», 2009.

24. Коваленко Ю.О. Охоронні археологічні дослідження літописного міста Глухова // Збереження історико-культурних надбань Глухівщини: Матеріали першої науково-практичної конференції. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2002.

25. Костомаров Н. Павел Полуботок // Історичні постаті України: Іст. Нариси. – Одеса, 1993.

26. Костомаров Н. Павел Полуботок // Костомаров Николай. Исторические произведения. – К.: Изд-во при Киев. ун-те, 1989.

27. Кривко Я. Літературна географія Глухівщини // За перемогу. – 1957. – № 110 (4420). – 15 вересня.

28. Купцов О.Є. Слоут у минулому // Чапаєвець. – 1981. – № 2 (534). – 8 квітня.

29. Куценко І.А. Заглядаючи в минуле // Чапаєвець. – 1968. – № 11. – (27 червня).

30. Куценко І. Заглядаючи в минуле // Чапаєвець. – 1968. – № 12 (336). – 9 липня.

31. Лазаревський А. Описание Старой Малороссии. – К., 1893. – Т. 2. – Полк Нежинский.

32. Леневиц П.Г. Реки, озера, болота и ключи Черниговской губернии // Черниговские губернские ведомости. – Отд. 2 ч. к № 48. – 1852.

33. Липа К.А. Під захистом мурів. З історії української фортифікації Х-XVII ст. – Київ: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2007.

34. Лукомський В.К., Модзалевський В.Л. Малоросійський гербовник з рисунками Стора Нарбути (Репринт. вид., 1914). – К.: «Либідь», 1993.

35. Ляшко О. Від плінфи до «шатринки» // Соборний майдан. – 2009. – № 4 (34). – Липень-серпень.

36. Описание Новгородсiверскаго наместничства. 1779-1781 гг. – Київ, 1931.

37. Підкова І. Семен Савич // Довідник з історії України (А-Я) / За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2001.

38. Полонська-Василенко Н.Д. Історія України. У 2 т. – Т. II. – К.: Либідь, 1993.

39. Прицак О. Доба військових канцеляристів // Київська старовина. – 1992. – № 4 (липень-серпень).

40. Провозін П.В. Шептаки // Сіверянський літопис. – 1995. – № 4.

41. Прокопович С. // Довідник з історії України (А-Я) / За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2001.

42. Сергійчук В.І. Українці в імперії. – К.: МП «Фотовідеосервіс», 1992.

43. Сумщина від давнини до сьогодення: Науковий довідник / Упорядн. Л.А. Покидченко; редкол.: Л.П. Сапухіна (відп. ред.) та ін. – Суми: «Слобожанщина», 2000.

44. Терлецький В. Архітектура Глухова 18 століття // Народна трибуна. – 1965. – № 94 (5694). – 5 серпня.

45. Терлецький В.В. Глухів у житті Павла Полуботка // Збереження історико-культурних надбань Сіверщини: матеріали третьої науково-практичної конференції. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2004.

46. Ткаченко В.Ю. Православна Глухівщина: Історико-культурна спадщина Глухівського краю. – 2-е вид.: перероблене і доповнене. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2006.

47. Ткаченко В.Ю. Собор гетьманської держави // Сіверянський літопис. – 1995. – № 4.

48. Хвостенко Г. За наказом «вражої баби» // Сумщина.

49. Хижняк З. Киево-Могиланская академия. – К.: Вища школа, 1988.

50. Черняков С.В. Скоропадські – фундатори культових споруд на Сіверщині // Збереження історико-культурних надбань Сіверщини. – Глухів, 2004.

51. Швидько Г. Історія держави і права України (X – початок XIX ст.). – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровського ун-ту, 1998.

52. Швидько Г. Історія України. XVI-XVIII ст. Підручник для 8-го кл. середньої школи. – К.: Генеза, 1997.

53. Шевчук В. Примітки до «Діаріуша, або журналу...» Миколи Ханенка // Київська старовина. – 1994. – № 1 (січень – лютий).

Гриценко А.П. Род Савичей – вдохновители Северщины

Статья посвящена старшинскому роду Савичей в украинской истории, а также влиянию государственных должностей на позиционирование в официальной иерархии власти и вынужденной оппозиции.

Автор статьи анализирует роль деятельности писаря Семена Савича и его потомков в развитии политической жизни и украинской культуры XVIII ст.

Ключевые слова: Семен Савич, старшинский род, государственная должность, генеральный писарь.

Hrytsenko A.P. Savyches' family – inspirers of Sivershina
The article devoted to the role of the Savyches' family in the Ukrainian history and the influence state posts to the standing in the official hierarchy of the power and enforced opposition.

The author of the article analyses the general register Semen Savych's role of the activity and his descendants in the development of the political life and the Ukrainian culture of the XVIII century.

Key words: Semen Savych, Savyches' family, state posts, general register.

03.04.2011 р.